

Mahmut Şevket Paşa'nın Gözüyle Osmanlı'da Askeri Kıyafetler

Yılmaz FARAŞOĞLU¹

¹ Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE,
yilmazfarasoglu@gmail.com

Öz

Osmanlı Devleti bilindiği üzere dünyanın en büyük devletlerinden birini kurmuştur. Üç kıtada hüküm sürenbu devlet birçok farklı ırk, kültür ve dilden insanları barış içinde yaşatmış, onları idare etmiştir. Tarihin her döneminde güçlü bir devlet olmanın en önemli göstergesi ekonomik ve askeri yönden güçlü olmaktır. Osmanlı devleti'nin de bu serencamını askeri kıyafetlerinde görmemiz mümkündür. Bu devlet kuruluşundan yıkılışına kadar askeri olarak birçok değişim geçirmiş, dönemin şartlarına uygun olarak hem silah, hem askeri idare ve hem de kılık-kıyafet olarak birçokdeğişim ve gelişim geçirmiştir.

Benbu çalışmamda 31 Mart isyanını bastıran hareket ordusunun kumandanı olan ve 2. Abdülhamid'i tahttan indiren, sonrasında da sadrazam olan Mahmud Şevket Paşa'nın yazdığı ve günümüzde sadece Osmanlıca baskısı bulunan Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi adlı eserini incelemeye, tanıtmaya çalışacağım. Bu bağlamda çalışmamı kitabın kısa tanıtımı, yazarın kısa tanıtımı, Osmanlı askeri teşkilatı hakkında bilgi, askeri kıyafetler hakkında izahlar ve resimlerle desteklenmiş askeri görevlileri tanıtır bir sonuç kısmıyla çalışmamı tamamlayacağım.

Anahtar Kelimeler: Kıyafet, asker, giyim, silah, askerlik

Military Outfits in the Ottoman Empire by Mahmut Sevket Pasha

Abstract

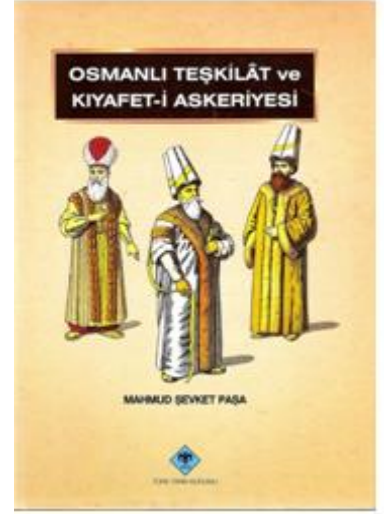
As it is known, the Ottoman Empire established one of the world's largest states. This state, which reigns in three continents, has lived and managed people from many different races, cultures and languages. The most important indicator of being a strong state in every period of history is to be strong in economic and military terms. It is possible to see the Ottoman state in its military clothing. This state has undergone many changes as a military until its collapse, and has undergone many change sand developments, both in terms of weapons, military and disguise.

Inthisstudy, I will try to examine and present the Ottoman Organization and Outfit-i Military published by Mahmoud Shevket Pasha who was the commander of thearmy of the movement which suppressed the March 31 rebellion and then abolished Abdulhamid II. In this context, I will complete my work with a brief introduction of the book, a brief introduction of theauthor, information about the Ottoman military organization, military official ssupported by explanations and pictures about military clothing, and a work with a conclusion.

Keywords: Outfits, soldier, clothing, weapon, soldier

1. Giriş: Kitabın Tanıtım

Kitap Türk Tarih Kurumu yayımlarından Ankara 2014 baskılıdır. Kitap 2 cilt halindedir ve tamamı Osmanlıca olarak kaleme alınmıştır. Birinci cilt 3 fasıldan oluşmaktadır. 1. Fasil'da Osmanlı askeri teşkilatı anlatılır. 2. Fasil'da askeri kıyafetler, askerlerin dış görünüşleri, serpuş, sorguç, ayakkabı, silah, tuğ ve alemleri hakkında yazılı bilgiler verilir. 3. Fasil'daysa 2. Fasılda yazılı olarak anlatılan askeri kıyafetlere resimlerle örnekler verilir. Kitabın 2. cildindeyse Osmanlı askeriyesinde Avrupa askeri usullerine uygun şekillerde yapılan düzenlemelerden bahsedilmektedir. Bu askeri düzenlemeler ise Nizam-ı Cedid (1793-1807), Sekban-ı Cedid (1808-1808), Muallim Eşkinî, Asakir-i Mansure-i Muhammediye (1826) olarak karşımıza çıkar. bunlardan başka da 4 defa yapılan askeri düzenleme ve kanunlardan bahsetmektedir.

2. Kitabın Yazarının Kısa Tanıtımı :

Mahmud Şevket Paşa 1856 yılında Bağdat'ta doğmuş ve 1913 yılında Çemberlitaş'ta arabasının içinde silahla suikasta uğrayarak öldürülmüştür. 31 mart olayının bastırılmasında ve 2. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinde önemli rol oynamıştır.

1889'da yarbay (kaymakam), 1891'de miralay (albay) oldu. 1905 yılında 1. ferik (orgeneral)liğe yükseltildi. 1908 yılında 31 mart olayı'nın çıkması üzerine Hareket Ordusu birliklerini İstanbul'a gönderdi, daha sonra kendisi de İstanbul'a gelip komutayı ele alarak sıkıyönetim ilan etti.

1913 yılında İttihat ve Terakkicilerin yaptığı Bab-ı Ali Baskını adlı hükümet darbesi sonrası gelişen olaylar sonucu harbiye nazırlığı görevini de alarak sadrazamlık görevine gelmiştir. Paşanın katledilmesi aynı zamanda 2. meşrutiyet ile başlayan çok partili hayatın da sonunu hazırlamıştır. Mahmud Şevket Paşa askerlik mesleği boyunca birçok nişan ve madalya ile de taltif görmüştür. Arapça, Fransızca, Almanca dillerini bilir ve bu dillerden yazılmış çeviri kitapları vardır.

Askerliğinin yanısıra dönemin gazetelerinde makaleler yazmıştır. Bu makaleleri ve diğer dillerden yaptığı çevirilerini kitap olarak da yayınlamıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın 11 adet eseri vardır. İnceleyeceğimiz eser Osmanlı Devletinin başlangıcından eserin yazıldığı döneme kadar Osmanlı teşkilatlanmasını ve askeri kıyafetleri anlatmaktadır.

3. Osmanlı Askeri Teşkilatına Kısa Bir Bakış

Bu kısım Mahmud Şevket Paşa'nın eserinin birinci faslını oluşturur. Yazara göre Osmanlı Askeri Teşkilatı 3 bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

- Kapıkulu Askerleri; Yeniçeri ocağı, Topçu ocağı, Lağımcılar, Saka ocağı, Kapıkulu süvarisi
- Eyalet Askerleri; Yerlikulu, Sekbanlar, İcareliler, Müsellemler, Serhad kulu, Topraklı süvarisi
- Asakir-i Bahriye (Deniz Askerleri); Kuvve-i Umumiyye, Muhassesat-ı Askeriye

4. Osmanlı Devletinde Askeri Kıyafetler ve Dış Görünüş

Bu kısım kitabın 2. bölümünü oluşturmaktadır. Eski zamanlarda herkes istediği gibi giyinip savaşa giderdi ve her millet kendi vatandaşını kendi milli kıyafetinden tanıyabiliyordu. Eski zamanlarda milletlerin nasıl savaştığı ile ilgili elimizde bazı bilgiler mevcuttur. Fransızların atası Frankların savaflara çıplak gittiği, Yunanlıların ataları olan Spartalıların savaflarda kırmızı elbiseler giydikleri söylenir.

Romalıların da savaş tarihlerini bakıldığında askerlerinin üniformalar kullandığı sonucuna varılır. Romalılardan sonra Avrupa kavimleri savaflarda üniforma giyme adetini devam ettirmemişler ve bir renkli bezi bayrak veya işaret olarak kullanarak kendilerini tanıtmışlardır.

Bu bölümde Kudüs'ü haçlıların elinden kurtaran Selahaddin Eyyubi'nin ordusundan bahsediliyor. Metnin devamından Osmanlılara kadar daha önce hiçbir milletin hem savaş hem de barış zamanında aktif olarak eğitildiği daimi bir ordu kurmadığı, diğer milletlerin sadece savaş zamanlarında ordu oluşturdukları anlatılmaktadır.

Yeniçeri teşkilatının Orhan Gazi tarafından hicri 730 miladi 1326 yılında kurulduğunu ve hemen akabinde bu ordunun giymesi için bir kıyafet belirlendiği anlatılıyor. Osmanlı devletinin oluşturduğu daimi ordudan 121 sene sonra Fransızların da 7. Şarl tarafından daimi ordu kurduğundan bahsediliyor. Osmanlılarda ilk zamanlar düşmandan daha rahat ayırt edilmek için askeri kıyafet olarak yalnızca serpuşlar kullanılırdı.

Osmanlı ordusundaki zabıtlar genellikle saçlarını tıraş edip yalnız tepelerindeki saçları bırakırdı ve bıyıklarını da serbest bırakırdı. Yeniçeri ocağında sakal bırakmak yasaktı ama sakala karşı da bir hürmet vardı. Osmanlı kıyafet tarihinde gerek şekil gerekse kimlik olarak en çarpıcı özellikler başa giyilen külâh, kavuk ve feslerde görülür. Türklerin kıyafetleri biraz daha vücuda oturan cinstendi. Başlarına börk, vücutlarına kaftan, altına hırka, gömlek ve şalvar giyerlerdi.⁵

Serpuşlar : Normal askerler ile üst rütbelilerin giydikleri başlıklar aynı olmakla beraber başlıkların şekilleri ve üzerlerindeki işaret ve süsler ile birbirlerinden ayırt edilirdi. Serpuşlar kallavi, mücevveze, üsküf ve külâh, puşi, zerrin külâh, tas, kalpak olmak üzere çeşitlere ayrılmaktaydı.

- 1) Kallavi : Külâh şeklindedir, üzerine Hind tülbendi sarılır.
- 2) Mücevveze: Üstü bombeli bir çeşit kavuk.
- 3) Üsküf: Zabıtlara mahsus börklere denir. Keçeden imal edilir.
- 4) Kavuk: Savaş dışı zamanlarda giyilen başlıktır.
- 5) Puşi : Humbaracıların giydiği başlık.
- 6) Zerrin Külâh: Zırhlı askerlerin başına giydikleri madeni miğfer.
- 7) Tas: Solakların giydiği bir başlıktır.
- 8) Kalpak: Delil ve Levend süvarilerinin giydiği başlık çeşididir.

Sorguçlar: Yukarıda adı anılan serpuşlara takılan ve rütbe işareti olarak kullanılan kuş tüyünden veya yaldızlı bakır veya altın tellerden yapılan süs aracıdır. Sorguçları genelde padişahlar takardı. Bu sorguçları ayrıca vezirler de imtiyaz olarak padişahın emriyle kullanırlardı. Mesela 1599'da Damad İbrahim Paşa ya Macaristan seferine gönderildiği zaman üç sorguç ve hil'atler verilmişti.⁶

⁵Köymen M. A. (1992). Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 3:438-464.

⁶Selaniki, Tarih (İpşirli) 1:46-47

Elbise:Don, gömlek ve üstüne bir entari ve bunun üstüne bir kaftan giyerler, kaftanın üstünden bellerine bir kuşak bağlarlar ve bunun üstüne bir cebe ve ayaklarına bir çakşır giyerler idi. Cebenin üstüne biniş adlı bir giysi daha giyerlerdi. Avniye ve Kaput ve Borno adlı yağmurluklardan bahsedilmektedir. Bunun dışında bir beğeni ve takdir göstergesi olarak büyük rütbedeki kişinin daha alttaki kişiye yaptığı Hilat giydirmekten bahsedilmektedir. Hilat bir üst giysidir ve hasül-has, has, ala, bala, elvan, sevb adlı çeşitleri olduğundan bahsedilmektedir.

Kuşaklar: Kuşaklar da aynı sorguçlar gibi bağlayan sınıf ve rütbesini belirlemekte rol oynamaktadır. Kuşaklar şal, çuka gibi kumaşlardan yapılabildiği gibi meşin ve madenlerden de yapılırdı. Madenden yapılanlara kemer denirdi. Bazı kuşaklara mücevherli ve mücevhersiz hançer ve bıçak sokulur, bu da rütbe ve derece belirtirdi.

Ayakkabılar: Askerlerin giydikleri ayakkabıların renkleri önemlidir. Zabitan-ı askeri sarı ayakkabı diğer efrad-ı askeriye kırmızı renkte ayakkabı giyerlerdi. Mavi ayakkabı ise sadece ulema sınıfına aitti.

Ayakkabılar genellikle ökçesiz yani topuksuz yapılırdı. Askerler mest, pabuç veya çizme ve pabuç giyer mest üzerine çizme de giyilirdi. Piyade askerler genellikle ökçesiz kundura şeklinde yemeni adlı ayakkabı giyerdi.

Silahlar:Osmanlı askerleri esliha-i nariye denen tüfek, tabanca kullanırlardı. Ayrıca kemankeş(yay) kullanıp ok atarlar, daha başka kama, kılıç, bıçak, hançer, balta, teber, topuz kullanırlardı. Okların konması için tirkeş adlı bir okluk kullanırlardı. Askerler daha eski zamanlarda sapan da kullanmıştı. Ayrıca askerler bunlardan başka silahlar da kullanmışlardır.

Tuğ ve Alem:Eski Türk devletlerinde, Türkistan'da, Hint ve Çin devletlerinde büyük bir sancak üzerine boyanarak ve at kuyruklarının kıllarından yapılan ve dağınık saça benzeyen çalış adı verilen işaretli bir tuğ kullanırlar ve ordunun en önünde taşırlardı. Çalış, Cengiz, Hülagu, Eyyubiler, Memluk Selçuklular zamanlarında da kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ordunun sefere çıkması kararı alınca padişah tuğları da (özellikle zafer görmüş iki tuğ) meydana çıkarılırdı. Sefer süresince ilk konak alanına götürülür ve burada otağ-ı hümâyunun önüne dikilirdi.⁷

Burada resimli şekilde açıklanan kıyafetler vardır:

- 1) Börk
- 2) Yeniçeri Kavuğu
- 3) Yeniçeri Zabitanı Külahı
- 4) Yeniçerilerin normal zamanda giydikleri kavuk
- 5) Altı bölük sipahilerinin giydiği kavuk
- 6) Humbaracı kisvesi
- 7) Müdevver(yuvarlak) miğfer
- 8) Mahruti (Konik) miğfer.
- 9) Miğfer
- 10) Miğfer

⁷ Çoruhlu T. Tuğ Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi. 41:331

- 11) Zırh gömlek
- 12) Zırh göğüslük

5. Resimlere Dair Açıklamalar

Bu kısım kitabın 2. cildini oluşturur. Burada paşa tek tek verdiği resimler hakkında kısa açıklamalarda bulunur.

Sadr-ı Azam: Başına yarım endazeden uzun ve alt tarafı murabba şeklinde bir külah giyerler. Külahın üzerine çok ince Hint tülbenti sararlar, sağdan sola doğru dört parmak genişliğinde sırma işlemeli şerit bağlardı ve buna kallavi denirdi. Arkalarına üst ismi verilen dört kollu ağır sırma işleme kaplı samur kürk giyinirlerdi. Bellerine de padişahın hediye ettiği süslü bir hançer takarlardı. Sadrazamın en önemli görevlerinden biri de adaletin tevziini ve ihtilâfların hallini zamanında ve âdil olarak sağlamak için hemen her vesile ile dava dinlemek ve hüküm vermektir.⁸

Kaptan Paşa: Başına sağ tarafı sırmalı şerit ile süslenmiş kallavi giyerdi. Arkasına yeşil atlas üzerine samur kaplı kürk giyer. Beline de mücevherli bir hançer takardı. Kaptanpaşa yapılan tüm törenlere katılır ve teşrifat törenlerinde padişahın altında, diğer vezirlerin üzerinde bulunurdu.

1) Yeniçeri Ağası: Başına kalafat adlı başlık takardı. Bu başlık kırmızı çukadan ve bazı kısımları da beyaz olurdu ve üstü dilimler şeklinde dikilirdi. Bu başlığın ön tarafından biraz yeri açık diğer tarafları çatalı şekilde sarık sarılarak kaplanmıştı.

2) Falakacıbaşı : Başlarına çukadan kalafat adlı başlık giyerler ve bunun üzerine de destar sararlar. Arkalarına entari ve entarinin üzerine yeşil çukadan dolama giyerler. Ayaklarına kırmızı çakşır ile sarı mest ve pabuç veya sarı çizme giyerler.

3) Ağa Yamağı: Başına püsküllü fes, onun üstüne bilek kalınlığında bükülmüş çapraz dolanmış astar sarardı. Arkasına ince nimten, bacağına mavi şalvar, ayağına ise kırmızı yemeni giyerdi. Kuşağına ise bir hançer sokardı. Elbisenin üzerine ise kırmızı renkli cebe giyerdi.

4) Başçavuş: Başına beyaz keçeden bir külah giyerdi ve külahın alt tarafı sarı sırma ile süslenmişti. Ön tarafında ise tüyden bir sorguç takılmıştır. Arkasına dolama adlı kırmızı bir kaftan ve içine entari, dizine de kırmızı şalvar giyerdi. Ayağına sarı mest, pabuç veya çizme giyerdi.

5) Tekkeli: Kendisine mahsus başına giydiği üsküfün alt tarafı dört parmak salma işlenmiştir. Alnının üstüne gelen tarafta yelpaze şeklinde tüyden bir sorguç takılmıştır.

⁸ Akman M. (2004). Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması:126

6) **Kuloğlu Başçavuşu:**Başında fes denen sarık vardır. Tepesi kırmızıdır ve yumru beyaz bir sarık sarar. Arkasına dar yenli ve uzun etekli kırmızı bir cebe ve dizine mavi şalvar giyer. Ayağına kırmızı yemeni ve beline mercanlı kama sokar.

7) **Çorbacı:** Başına kırmızı kalafat giyer. Arkasına kırmızı çukadan uzun kollu bir cebe, bunun altında uzun bir entari ve bacağna kırmızı şalvar, beline şal kuşak bağlar.

8) **Odabaşı:** Çorbacı gibi elbise giyer ama başındaki kalafatın rengi yeşil çukadandır, şalvarı ise mavidir.

9) **Kul Kethüdası:** Başına bir çeşit üsküf giyer, bu üsküfün alt tarafı dört parmak genişliğinde sarı sarma ile işlenmiştir. Bu sarmanın arka tarafında çok az bir miktar geriye sarkar.

10) **Orta Çavuş:** Başına iki sorguçlu üsküf giyer. Arkasına geniş kollu bir cebe giyer. Bunun altına entari ve bacağna kırmızı şalvar, ayağına da kırmızı çizme giyer.

11) **Salma Çukadar:**Kışlada bulunduğu zaman başına tepesi yeşil çuka ve etrafı siyah kuzu derisinden bir kalpak giyer. Arkasına pırpır denilen kırmızı bir cebe, bacağına dökme siyah şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyer.

12) **Zırhlı Nefer:** Bu asker başına demir miğfer giymiş ve alınını, boynunu ve yüzünün bir kısmını da miğferden sarkan küçük demir halkalarla örtmüştür. Sirtına ise zırh gömlek giyer ve kollarını demirden yapılan kolçak ile korur.

13) **Sekbanbaşı:** Başına kafes denilen bir başlık giyer. Arkasına dar kollu yüksek omuzlu kısa bir salta giyer. Bacağna mavi çukadan bir şalvar giyip beline kemer kuşak bağlar. Ayağına da sarı yemeni giyer ve kırmızı bir kaftan da giyerdi.

14) **Bostancıbaşı:** Başına yeniçeri zabitanının üsküfüne benzer kırmızı renkte bir **ada** ve arkasına kol sız kırmızı bir kaftan ve bacağna mavi bir şalvar giyer. Kuşağına mücevherli bir kama sokar ve ayağına bir yemeni giyerdi.

15) **Subaşı:** Başına ağzı enli ve tepesine doğru sivrice mermer havan şeklinde beyaz tülbentten yapılan bir serpuş ve arkasına sarı çukadan **biniş** ve bacağna mavi şalvar ve ayağına sarı yemeni giyerdi.

16) **Asesbaşı:** Başına yeşil çukadan çatal kalafat, arkasına zağra yakalı ve yeşil kaplı divan kürkü giyerdi.

17) **Böcekbaşı:** Başına siyah kuzu derisinden ve üzeri yeşil çukadan bir nevi kalpak, arkasına dar yenli uzun cepken ve bacağna bol mavi şalvar giyerdi. Ayağına ise kırmızı çizme veya yemeni giyerdi.

18) Tımarlı Sipahi: Bir çeşit süvari askeridir. Başına bir tür alaca külah, arkasına dar kollu salta, bacağına mavi şalvar giymiştir. Kuşağına da bir çift tabanca sokar. Tüfeği resimdeki gibi omzuna kayışa takarak taşır. Çubuğunu sağ eline almıştır.

19) Lağımçıbaşı: Başına kırmızı kadifeden kalpak giyer. Arkasına nimten ve şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyer. 19. resimdeki lağımçı elindeki ipe bir taş bağlar ve lağım kazacağı yere atarak mesafeyi ölçer daha sonra ipi gererek üç nokta belirler ve o ipin hizasından lağım kazmaya başlardı.

20) Cebeciler Kethüdası: Başına simit sarık sarıp arkasına mavi çukadan kaftan giyer. Bacağına al-kırmızı çakşır ve ayağına sarı mest veya pabuç veya çizme giyer.

21) Topçubaşı: Başına yeşil çukadan kalafat giyer. Arkasına uzun kollu ve içi kürk kaplı kırmızı çukadan kaftan ve bunun altına entari giyer ve ayağına sarı çizme giyerdi.

22) Humbaracı: Başlarına siyah kuzu derisinden kalpak ve arkalarına entari ve bunun üstüne kısa cepken ve bacaklarına şalvar giyerlerdi. Ayaklarına kırmızı yemeni giyer, kuşaklarına bir kama ve bir hançer sokarlardı. Silâh yapımı, tamiriyle uğraşan, barut ve harp levazımâtını tedarik edip hazırlayan sınıfların bulunduğu Cebeci Ocağı'nda da ayrı bir sınıf olarak humbara dökücüleri vardı.⁹

23) Deli Süvarisi: Başlarına deli kalpağı adı verilen üst tarafı siyah çukadan ve aşağısı kuzu derisinden uzun bir kalpak ve arkalarına dar kollu bir salta ve bacaklarına dar şalvar ve ayaklarına mahmuzsuz kırmızı çizme giyerlerdi. Kuşaklarına bir çift tabanca sokarlar ve birer tüfek ve kılıç da kuşanırlardı.

24) İmam: Başında yeşil çukadan müdevver-yuvarlatılmış kalafat ve üzerine beyaz sarık sararlar. Arkasına dar kollu, kırmızı cebe ve bunun altına sevayi entari ve bacağına dökme şalvar giyerlerdi. Ayaklarına mavi mest ve pabuç giyerlerdi. Boyunlarına da Mushaf taşımak için cüz kesesi bulunurdu.

25) Bayrakdar: Bayrak taşımakla görevlidirler. Başına mavi bir külah giyip bunun aşağısına çaprazvari beyaz bir sarık sarar ve arkasına kırmızı bir cebe ve içine entari ve bacağına kırmızı dökme şalvar ve ayağına sarı çizme giyerdi.

⁹ Altınay A. R. (1331). Tesâvîr-i Ricâl. İstanbul: 85

26) Civelek: Delikanlı olan askerlere civelek denirdi. (Yaver demektir.) bunlar külahlarının üstüne çaprazvari bir sarık sararlar ve arkalarına kırmızı salta ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyer ve bellerine madeni bir kemer bağlarlardı. Dışarı çıktıklarında fiziken çok güzel olduklarından laf atılmasını engellemek için bir saçak peçe ile örterlerdi.

27) Enderun Mektebi Şakirdi: Başlarına kavuk ve arkalarına entari giyerlerdi. Üstüne göğsü düğmeli kaftan ve bacaklarına al-kırmızı çakşır ve ayaklarına sınıflarına göre kırmızı veya sarı renkte anılan çakşıra dikilmiş mest giyerlerdi. Bellerine de som sırma kemer bağlarlardı.

28) Acemi Oğlanı: Başlarına tepesi sivri ve kırmızı ve alt tarafı beyaz ve şişkin bir külah ve arkalarına kırmızı cebe, bacaklarına da dökme mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi.

29) Harbeci: Harbeciler başlarına diğer yeniçeriler gibi keçe ve arkalarına kaplan postu ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı çizme giyerler, bellerine ise balta asıp ellerinde bir harbe taşırlar.

30) Selam veren yeniçeri: Bektaşî geleneği üzerine kollarını kavuştururlar ve başlarını vücutlarıyla beraber eğerek selam verirlerdi.

31) Keçeli Yeniçeri: Yeniçeriler tören ve merasim olan günlerde başlarına keçe veya bürk adlı bir külah giyerler, arkalarına entari ve onun üstüne kaftan ve bacaklarına şalvar ve ayaklarına kırmızı çizme giyip bellerine entari üstünden bir kuşak bağlarlar.

32) Solak: Başlarına bir buçuk karış yüksekliğinde dökme yaldızlı ve ön tarafı servi şeklinde yeşil sorguçlu bir tas ve arkalarına saçaklı entari ve bunun üstüne dolama tarzında kaftan ve bacaklarına kırmızı çakşır ve ayaklarına çakşıra dikilmiş sarı mest giyerlerdi.

33) Ulufe götüren Yeniçeri: Yeniçerilere yıllık verilen elbiseler tören yapılarak verilir ve yeniçerilerin bu esnada zıplayarak kaptığı elbiseleri yine hoplayıp zıplayarak, seğirterek omuzunda taşıyarak kışlasına götürmesi adetlerden idi.

34) Birinci ortamın aşçı ustası: Başına saçaklı ve tepesi kırmızı bir kalafat ve arkasına kendisi kısa kolları uzun bir kürk ve bunun içine kırmızı dolama ve bunun da içine nimten ve bacağına mavi şalvar ve dizine mor tozluk ve ayağına kırmızı yemeni giyerdi. Beline madeni bir kuşak bağlayıp ve içine işaret olmak üzere uzun bir bıçak sokardı.

35) 36) 37) Otuz ikinin aşçı ustası ve Karakollukçular: Aşçı ustası başına üsküf ve arkasına kollu Bektaşî hırkası tarzında ve etekleri yırtık meşin bir hırka ve bunun içine kırmızı nimten ve şalvar giyerdi. Ayağına siyah yemeni giyer ve geçme pirinç levhalardan yapılan bir kuşak bağlayıp bunun içine iki bıçak sokardı.

38) Aşçı usta: Başlarına tepesi kırmızı ve aşağısı beyaz bir çeşit kalafat ve arkalarına önü açık ve iki tarafı ikişer adet pirinç dökmelerle süslenmiş bir kaftan ve altına nimten ve bacaklarına mavi şalvar ve ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi.

39) Sebilci: Cuma günleri Cuma namazına giden yeniçeri ağasının arkasından takip eder ve rast geldiklerine su dağıtırdı. Bu sebilci başına üsküf ve arkasına kırmızı bir kaftan ve bunun altına bir entari ve bacağına mavi bir şalvar ve ayağına kırmızı yemeni giyerdi.

40) Saka: Sakalar başlarına kırmızı külah giyer, arkalarına meşinden bir salta ve bacaklarına yeşil bir şalvar giyerlerdi. Bellerine meşinden bir kuşak içine bıçak sokarlar.

41) Şatır: Başlarına yeşil renkte destar kavuk ve arkalarına geniş kollu bir çeşit dolama ve bunun altına entari ve bacaklarına sarı meste dikilmiş kırmızı kırmızı çakşır giyerlerdi.

42) 43) Kollukçu zabıt ve çavuşu: Başlarına kalafat nevinden astarsız kavuk ve arkalarına dar kollu ve açık önlü kaftan ve bunun altına nimten ve şalvar giyip bellerine bir kuşak bağlayıp ince bir bıçak sokarlardı.

44) Defter emini: Başına bir okkadan fazla pamuk üzerine elvan çukadan yapılmış kavuk giyer, bunun altına tülbentten kafesli sarık sarar, arkasına çukadan biniş, mevsimine göre sof şalisinden karaca denilen kaput ve bacağına kırmızı çakşır ve ayağına sarı mest pabuçlar giyerdi.

45) Baş Kılavuz: Baş kılavuz ağası başına destar kavuk ve arkasına divan kürkü ve bunun altına nimten ve şalvar ve ayağına sarı yemeni giyip belindeki kuşağına iki bıçak sokar ve elinde bir asa taşırdı.

46) Kavas başı: Kavaslar başlarına Acem şalı sarıp arkalarına sırma veya ipek işlemeli ve dört kollu çuka cebken ve bacaklarına yine işlemeli şalvar tozluk giyerdi. Bellerine Trablus kuşağı bağlayıp içine beyaz veya siyah kabzalı yatağan sokarlardı.

47) Vezir Tatar ağası:Başına siyah kuzu derisinden yapılmış tepesi yeşil ve sarı çukalı kalpak ve arkasına çukadan şemse denilen iki düğmeli kaput ve bunun altına kadife üzerine sırma işlemeli cepken ve bacağına dökme şalvar ve ayağına sarı çizme giyerdi.

48) Vezirbaşı Tebdili:Başına tepeli yeşil çuka ve etrafı boz kuzu derili kalpak ve arkasına yırtmaçlı çuka biniş ve bunun altına ipekli kısa entari ve bacağına bol şalvar giyer ve kuşağına bir bıçakla bir de kamçı sokardı.

49) Baş mehter:Mehterhane takımlarında tavlacıbaşıya baş mehter ağa denir. Mehterhane takımlarında ağalar resimdeki gibi arkalarına al kaput veyahut çuka biniş giyer ve başlarına al renkte destar kavuk sarar ve bacaklarına yine al çuka çakşır ve ayaklarına sarı mest ve pabuç giyerlerdi.

50) Zilzen: Başlarına yeşil renkte destar kavuk ve arkalarına mor, lacivert veya siyah çukadan biniş ve bacaklarına al çuka veya bezden çakşır ve ayaklarına kırmızı mest veya pabuç giyerlerdi.

51) Boruzen: Eskiden mehter takımında bir hayli uzun ve pirinçten yapılan yedi veya dokuz adet boru kullanılırdı. Ama günümüzde bu borunun yerine nakkare denilen dümbelek kullanılmaktadır.

52) Mehterbaşı: Mehterbaşı ağası zurnacıların ve diğer mehter takımının birinci zabıtidir. Mehterbaşı 49 numarada gösterilen elbiseleri giyer. Ayrıca mehter takımının çaldığı ve söylediği fevkalade tesirli parçalar ecnebi gazeteciler tarafından bile alkışlanmakta ve çok etki yapmaktadır.

53) Vezir iç oğlan baş çavuşu: Resimde görüldüğü gibi bir elbise giyerler ve yirmi kadar çavuşu vardır. Bunların ellerinde gümüşten yapılan çatalbaşlı ve etrafı zincir ve çingiraklı birer çevgan taşırlardı. Yazının devamında hangi görevleri gördüklerini ve başka özellikleri uzunca anlatılmaktadır.

54) Galata Çavuşu: Tersane askerindendirler. Başına mavi püsküllü fes giyip fesin üstüne ucu saçaklı puşi sarar ve arkasına kolsuz kısa bir salta ve bacağına potur biçiminde mavi bir şalvar giyip beline kuşak bağlar ve bu kuşağına bir çift tabanca ile bir bıçak sokup ayaklarına kırmızı yemeni giyerdi.

55) Çıplak: Tersane mensuplarından Küçük Hüseyin Paşa çıplağı diye adlandırılırlar. Resimde görüldüğü gibi başlarına mavi püsküllü bir fes giyip arkalarına kenarları sırma harç ile süslenmiş kolsuz kısa bir salta ve bacaklarına kısa ve paçaları kırmızı harçlı bir şalvar giyerler.

56) Kalyoncu: Kalyoncuların elbisesi pek alımlı idi. Arkalarına fermene denilen elbise giyerler, elbise kolsuz kısa bir salta ile kısa bir şalvardan ibarettir. Bellerindeki kuşağın başlarındaki puşinin çeşidinden olması şarttı.

57) Levend Rumu: Arkalarına harçlı yeşil renkte bir yelek ve bacaklarına kısa bir şalvar giyip bellerine başlarındaki yemeninin cinsinden bir kuşak sarar ve kuşaklarına bir bıçak sokarlardı.

58) Levend: Levend İtalyanca Şark manasına gelir ve Venedikliler doğu taraflarında bulunan Hırvat ve Arnavut sahillerini ele geçirip kendi gemileri için halktan seçtikleri savaşçılara bu adı vermişlerdir.

Sonuç

Mahmut Şevket Paşanın yazdığı bu eser bize gösterir ki üç kıtaya yayılan büyük ve cihat-gaza ruhuyla dolu savaşçı bir millet olan Osmanlılar, bu gücü hiç şüphesiz çok disiplinli ve sürekli değişim ve gelişim içinde olan askeri gücünden almaktadır.

Dünyada savaş ve barış zamanlarında daimi olarak ilk kurulan ordu 1316 miladi tarihinde Orhan Gazi tarafından kurulan Osmanlı ordusudur. Kurulduğu ilk günlerden yıkıldığı 1900'lü yıllara kadar Osmanlı askeri teşkilatı, silah, cephane, teçhizatlar ve buna bağlı olarak da kıyafetler açısından birçok değişim ve gelişim göstermiş ve çağın icaplarına, karşı taraftaki düşmanların durumuna ve daha birçok sebeplere dayanarak birçok değişiklikler göstermiştir.

Bu çalışma bize Osmanlı devletinde askeri yönden çok gelişmiş askeri bir sistem ve buna bağlı zengin kıyafet çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Askerlerin ve komutanlarının giydikleri elbise, taktıkları aksesuarlar çok zengin ve birçok da anlam taşımaktadır. Askerlerin giydikleri ayakkabılar, elbiseler, şalvar ve pantolonlar, başlarına taktıkları başlıklar ve bu başlıklardaki aksesuarlar ve tabii ki bunların renkleri çok zengin ve giyenin statüsüne ait anlamlar içermektedir.

KAYNAKÇA

Akman M (2004). Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması:126

Altınay AR (1331). Tesâvîr-i Ricâl. İstanbul: 85

Çoruhlu T. Tuğ Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi. 41:331

İpşirli M (1999).Tarih-i Selaniki:46-47.

Köymen MA (1992). Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 3:438-46